

ISTORIJA - MOKSLAS AR ŠIUOLAIKINĘ POLITIKĄ?

(Pabaiga. Pradžia 2-e psl.)

"Iš A.Kasparavičiaus straipsnio susidaro išpūdis, kad Centras rengia žydšaudžių sąrašus, su kuriais ruošiasi daryti ideologinį šou, parodomajį procesą", - piktinasi T.B.Burauskaitė.

Iš tikrujų, - raimina skaitytojas T.B.Burauskaitė, - centras nesudariniėja (!) žydšaudžių sąrašų, o tirkina (!), "kiek Izraelio leidiniuose ir įvairoje publikacijose skelbiami lietuvių žydšaudžių sąrašai atspindi tikrovę", beje, netgi ne savo valia tirkina, o "Lietuvos Respublikos Seimo pavedimui". Kitaip sakant, Centro istorikai dirba Seimo verčiamai, nepriklausomi mokslininkai istorikai išviroto į svetimo darbo auditorius. "Iki šiol tokie tyrimai Lietuvoje nebuvo atliekami, ir niekas negaliatsakyti į klausimą, kiek iš viso Lietuvos gyventojų dalyvavo Holokauste", - rašo T.B.Burauskaitė. - Vieni teigia, kad tokii buvo keli šimtai, kiti - kad keli tūkstančiai (taip mano ir A.Kasparavičius), treti (dažniausiai Izraelio istorikai ir publicistai) - net kelios dešimtys tūkstančių."

Ar tik neišplaukia iš T.B.Burauskaitės teiginių, kad Holokaustą Lietuvoje tiriantiems mokslininkams žydų žudikų sąrašai ir toliau būtų likę tabula rasa, jeigu nebūtu paskelbti Izraeliye?

Taigi kodėl Lietuvoje lig šiol nėra savų sąrašų? Bijoma žudikų, nužudžiusių 212 tūkstančių beginklių žydų? O gal sąrašai asmenų, tarnavusių nusikaltėlių batalionuose, nužudžiusių šimtus tūkstančių Lietuvos, Baltarusijos, Ukrainos, Lenkijos žydų, jau neberekalingi?

Daugelį žudikų po karo teisė sovietų organai, bet ne už Lietuvos žydų genocidą, o už "taikų sovietinių piliečių žudynes", 1946m. Stalinas žudikus šaudytį uždraudė: juos imta tremti į Sibirą. Atlikę bausmę, daugelis grijo į Lietuvą. Gal dėl šios priežasties nėra né sąrašų?

"Surasti ir išanalizuoti archyvinų dokumentų duomenys apie 2371 asmenį, išvardytą minėtuose sąrašuose, leidžia teigti, kad iš jų 533 (apie 22,8 procento) asmenys tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai prisidėjo prie nacių vykdyto žydų genocido Kauno, Kretingos, Telšių, Raseinių, Ukmergės, Alytaus, Bi-

ržu, Lazdijų apskrityse", - skaitojo auditoriją raimina Centro direktorė.

Norėtume viltis, kad tyrimas nebus baigtas patikrinus 9 apskričių duomenis, ir tikėti T.B.Burauskaitės pareiškimui, kad "tik turėdami informaciją apie konkretius Holokausto vykdytojus, galėsime išsiaiškinti bent artimą tikrovei bendrą Holokausto vykdytojų Lietuvos istorijos skaičių" ir kad šiuo metu "Centras neketina dėti taško žydšaudystės byloje, kaip nuogaštavja A.Kasparavičius".

Turbūt kur kas daugiau naudos būtų, jei centras atsisakytu neigiamo požiūrio į Izraelio specialistų darbą ir sąrašus tikrintų abiejų šalių istorikai bendromis pastangomis, jei nuo konfrontacijos būty pereita prie valsingų diskusijų ir bendrų sprendimų paeškų. Taip galėtų rastis tarpusavio supratimas ir susitaikymas. Bet, matyt, šiandien Lietuvos esama įtakingų asmenų, kuriems reikia būtent konfrontacijos, nepasitikėjimo: taip lengviau stabdyti Holokausto tyrimą, trukdyti išsiaiškinti tiesą.

Visiškai pagrįsti atrodo istoriko A.Kasparavičiaus nuogaštavimai, kad iš sąrašų gali būti padarytis ideologinis šou. Esama nemažai tam tikrų veikėjų, kuriems šalies istorija téra politinių machinacijų priemonė, begediškas melas apie istoriją, kuriuo galima peneti mažai informuotą "patriotinį elektoratą". Nesenai tokią politiką požiūrį į istoriją išsakė vienas iš jų: "I istorijos klausimus turime atskinti pakelta galva." Atkreipsiame dėmesį, kad jis ragina ne tirti gimtosios šalies istoriją, visas jos pergalės ir pralaimėjimus, nelaimės ir džiaugsmus, o tik aukštai kelti galvą.

Nutylėti nusikaltėlių batalionuose tarnavusių asmenų vardus - tolygu juos dangstyti, prisiesti prie melo ir istorijos iškaiptymo. Žinoma, esama pavojaus, kad kas nors faktus panaudos negarbingais tikslais. Bet civilizuotos visuomenės seniai apsisprendė, koks jų požiūris į vietininkų ar kitokijų istorijos vardų ir faktų vardų paviešinimą. Vardus ir faktus reikia žinoti ir nesislapstyti nuo ju.

Atrodytų, Lietuvos valdžios struktūrose daug svelkai mą-

tančių žmonių, kurie supranta, kad svarbiausias tikslas tiriant ir alškinantis žudikų sąrašus - ne suvesti sąskaitas ir kurstyti konfliktus, o sudaryti salygas križei jveikti, susitaikyti, sukurti abiejų tautų tarpusavio supratimo ir pagarbos priešliaida.

Pasibaisėtinio nusikaltimo šešėlis neturi kristi ant tautos ir iškreipti jos vaizdinį žmonijos sąmonėje. Negalima leisti, kad žudikus ir sadistus - nors ir kiek jų būtų - kas nors slėptu nuo lietuvių tautos, už šios daug iškentėjusios tautos nugaros. Tokios slėpynės jėzidžia lietuvių tautos garbę ir orumą. Sąrašų reikia dar ir todėl, kad iš juose esančių asmenų nedarytų nacionalinių didvyrių.

Ar reikia placių paskelbti sąrašus? Tą klausimą, beje, referendumu, turėtų spręsti ne politikai, o visuomenė. Tada ir bus galima suprasti visuomenės požiūrį į šią sunkią problemą.

ŠARLATANIŠKAI DIAGNOZUOJAMAS

Sudėjusi į absurdžių karusele citatų apie antisemitizmą nuotrupas, išpeštas iš įvairių A.Kasparavičiaus straipsnių vietu, T.B.Burauskaitė antisemitizmą Lietuvos vadina "šarlataniškai diagnozuojamu", paprasčiau sakant, taip esą siekiama apgauti skaitytojus.

Pasirodo, kasmet vykstantys neonacių žygiai ir šūkiai "Lietuva - lietuviams", "Žydai - lauk!", vangi šalies vadovų reakcija į juos - ne antisemitizmas. Žydų kapinių niokojimas ir vandalizmo aktai žydų žudynių vietose - ne antisemitizmas. Svastikų ir pakartoti Dovskydo žvaigždžių grafittai, lietuviški keiksmažodžiai ant Lietuvos žydų organizacijų pastatų sienų - ne antisemitizmas. Iš viduramžių atėjusios užgauliai karikatūros žydų kaukės ir šūkialionės "Imkit, vaki, pagaliuk, ir užmuškit tą žydą" per Užgavėnus, prie sinagogos numesta skrybėlėta kiaulės galva su priklijuotomis žandenomis - irgi "šarlataniškai diagnozuojamas", o ne tikrai Lietuvos esantis antisemitizmas.

Ar ne laikas suprasti, kad 212 tūkstančių žydų žudynės Lietuvos buvo ne apmaudus atsitiktinumas ir ne netikėtas istorijos sūkis. Paprasti žmonės, su-

sibūrė į banditų gaujas, su ginklu rankose, su pluoštais LAF'o atsišaukimu kišenėse, skanduodami "Žydai - lauk!", "Lietuva - lietuviams!", iš anksto nesitarę, kiekvienamie mietelyje ir mieste žudė ir plėše žydus. Tokia buvo Holokausto priešliada.

SVARBU NE PAVADINIMAS, O TURINYS

Viena iš opaicių problemų, keliamų A.Kasparavičiaus straipsnyje, - 1992m. įsteigtame Genocido aukų muziejuje nėra Holokausto ekspozicijos.

T.B.Burauskaitė aiškina, kad "GAM įsteigtas 1992 metais po audringų visuomenės mitingų, reikalaujančių KGB rūsiuose, buvusio kalėjimo kamerose, įkurti sovietinį genocidą atspindinti ir jo aukas pagerbiantį muziejų". Tuo, pasak jos, paaiškinamas ir muziejaus pavadinimas neklaidintų potencialų lankytojų, "Centras yra linkęs GAM pavadinimą keisti, pavyzdžiui, į "Okupacijų muziejų", bet tam reikia išgirsti ir visuomenės nuomonę".

Centro direktorė informuoja, kad rengiama reforma: "Vienoje kalėjimo kamerose bus įrengta ekspozicija, skirta 1941-1944m. nacių okupacijos aukoms ir šiame pastate įsikurusio gestapo veiklai atskleisti". Tai yra įrengti visavertė Holokausto ekspoziciją GAM nenumažoma. Bus įrengta gestapo vaidmens, o ne Holokausto istorijos ekspozicija. Matyt, ši tema muziejuje nepageidaujama.

Pasak T.B.Burauskaitės, "GAM girdi platina Centro išleistas ir įvairiakalbius leidinius Holokausto tema, yra įpareigoti Holokausto plačiau besidominantiems muziejaus lankytojams rekomenduoti apsilankytį už kelių šimtų metų esančioje Holokausto ekspozicijoje bei Tolerancijos centre, Istorinėse ekspozicijose, Paneriuose memorialiniame muziejuje". Štai tiek GAM lankytojai šiandien sužino apie žydų genocidą.

Valstybiniam Vilniaus Gaono žydų muziejui priklauso trys pastatai keliose Vilniaus gatvėse ir dar vienas - Paneriuose. Norėdamas apvalkščioti visus tuos objektus, užsienietis turi gerai nutuokti apie Vilniaus planą ir būti geros fizinės sveika-

tos. Nedidelj vianaukštį medinuką, vadinančią Žaliuoju nameiliu, esantį Pamėnkalnio g. 12, kur įrengta svarbiausioji Holokausto ekspozicija, nelengva surasti - pastatas visai nepanašus į muziejų, stovi kiemo gilioje, ant kalno, iš gatvės net nematyti. Senyvam turistui ji pastebėti sunku, o užkopti į kalną be pašalinés pagalbos dar sunkiau.

GAM įsikūrės pačiame sostinės centre, viename iš prestižiausių jos pastatų. Atsidūrė Vilniaus centre ir pamatę iškabą "Genocido aukų muziejus", užsieniečiai, kurie neišmano Lietuvos politinės-partinės konjunktūros, eina į šį pasatą vildamiesi išvysti fundamentalią, kaip ir pats pastatas, Holokausto ekspoziciją. Visai suprantamas apsilankiusių GAM žmonių nusivylimas. Ir nei muziejaus perva dinimas, nei gestapo ekspozicijos, gidi paaiškinimai ir atsirašymai nepakeis neigiamos nuomonės apie Genocido aukų muziejų, ne kartą išsakytos užsienio spaudoje, o sutartinę Lietuvos žiniasklaidininkų tyčių sudrumstę tik A.Kasparavičius.

Neįmanoma atskleisti tikro genocido Lietuvos pavidalo be visavertės Holokausto ekspozicijos, kurių eksponatų užtektų keliems muziejams. Tai, kad Lietuvos nėra prideramo Holokausto muziejaus, rodo tam tikrų sluoksnių siekių lietuvių tautos tragediją priešpriešinti 95 procentų Lietuvos žydų žudynėms, dalyvaujant vietiniams nacių talinkinkams.

A.Kasparavičius neklysta tvirtindamas, kad "Holokaustas buvo ir išlieka Lietuvos tragedija [...]. Dėl Šoa politikos Lietuva neteko 7 procentų gyventojų. Netektis smarkiai pakeitė šalį: nuskurdino ją kultūriškai, intelektualiai. Susiaurino pažangos galimybes". Toliau istorikas rašo: "Gali būti, kad šiandieninės Lietuvos mentalinė nutolimą nuo Vakarų kultūros ir civilizacijos pagilino ir tie 200 tūkstančių Lietuvos žydų, kurie anksčiau laiko atgulė Šiaurės Jeruzalėje. Kurie galėjo tapti, bet dėl mūsų bendrapilietyčių kaltės taip ir ne-tapto šiandieninės Lietuvos Perelsteinais, Arbit Blatais ir Rotmainais Garry. Galėjo mums padėti, bet jau nepadės."

Milanė CHERONSKIS

MES GYVENAME 5771 METAIS

(Pabaiga. Pradžia 3-e psl.)

Šventės pabaigoje - gražus tortas su užrašu "Roš a-Sona 5771". Jis buvo tokio dydžio, kad užteko visiems dalyviam, ir net su kaupu. O paskui - padėka šio puikaus sveikatos ir poilsio komplekso savininkui Michailui Roscanui, jo padėjėjai Anai Bastunskienei ir, suprantama, Džointui, padovanojusiam šią nuostabiai dovaną Lietuvos žydų bendruomenės socialinio centro globotiniams.

Štai ir ateina atsišveikinimo akimirka. Žalioje pievelėje priešais pagrindinį kompleksą pastatą - visuotiniams iškilmių dalyvių pasigérējimui - nusileidžia sraigtasparnis, iš jo išlipa pilotas ir kviečia visus šventės dalyvius nusifotografuoti prie nutūpusio ant žemės geležinio paukščio. Ilgam išliks prisiminimas apie tą džiugią šventę, o nuotrauka primins, kaip nuostabai prasidėjo šie metai.

Šimonas GOLDENCAIGAS

Sraigtasparnio forte

Lietuvos Respublikos Prezidentei Daliai Grybauskaitei

Jūsų Ekscelencija,

Lietuvos žydų bendruomenė reiškia didelį susirūpinimą dėl Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro A. Ažubalio išsakyti minčių, kurstancių nesantaiką tarp lietuvių ir žydų.

Masinės informacijos prie menė pasirodė pranešimai, kad ministras A. Ažubalis pareiškė, kad "visi ir taip žino", kam šis įstatymas (Lietuvos pilietybės) labiausiai reikalingas, ir išaiškino, kad labiausiai ši įstatymą į priekį stumia iš Lietuvos kilę žydai. Be to, politikas leido suprasti, kad tuo būdu jie greičiausiai tikisi lengvai atgauti čia turėtą nuosavybę.

Vieni iš Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos ir ministro funkcijų yra astovauti Lietuvos valstybei užsienyje. Ar tokiai pažiūrų ministras gali astovauti valstybei, ar valstybė verta tokio ministro?

jantis, nei naujai priimtas įstatymas, net ir tuo atveju, jeigu leistų žydams tapti LR piliečiais, nesu teiktų galimybės atgauti nuosavybę.

Be to, dabar galiojantis LR pilietybės įstatymas ir būsimasis įstatymas nerai palankus žydams. Pirmiausia žydai, buvę koncentracijos stovyklų ir getų kalinių nepriskiriamai kategorijai asmenų, turinčių teisę į neterminuotą Lietuvos pilietybės išsaugojimą (skirtingai nuo tremtinų ir politinių kalinių). Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas ir naujo įstatymo projektas išskirtines, ypatinges teises suteikia etniniams lietuviams. Žodžiai "lietuvių kilmės" neturi nieko bendro su žydais - Lietuvos piliečiais. "Lietuvių kilmės asmenių laikomas asmuo, kurio tėvai ar seneliai arba vienas iš tėvų ar seneliai yra ar buvo lietuvių ir pats asmuo pripažįsta save lietuviu". Manome, kad kitiams Europos Sąjungos piliečiams, pavyzdžiui, vokiečiams, teiginių "vokiečių kilmės pilietis yra vokietis" sukelty didelę sumaištį ne tik įstatymu leidyboje, bet ir socialiniame gyvenime - to-

kios idėjos generatorius būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

Tuo tarpu mūsų valstybėje užsienio reikalų ministras leidžia sau garsiai mastytį, kas gi vėl naudinga tiems žydams, "kurie iš visko pelnosi". Tuo pat metu ministro bendrapilietyčių siūlo Lietuvos žydų bendruomenėi kartu kurti litvakų paveldo forumą, litvakų virtualų muziejų, kviečti vienytis visus pasaule žydus, išleivius iš Lietuvos.

Esant tokiai politinei situacijai, Lietuvos žydų bendruomenė bus priversta susilaikyti nuo pritarimo tokiem projektams. Mūsų manymu, gerbiamas ministras A. Ažubalis turėtų atsiptrašti už tokius pareiškimus, nes šis pareiškimas vienareikšmiškai kursto nesantai karp tautų.

Šiam laikui vienbalsiai pritarta 2010 m. spalio 14 d. Lietuvos žydų bendruomenės tarybos posėdyje, kuriame dalyvavo 21 tarybos narys.

Pagarbiai,
Dr